

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ VA SUV XO‘JALIGI
VAZIRLIGI
ANDIJON QISHLOQ XO‘JALIGI VA AGROTEXNOLOGIYALAR
INSTITUTI**

**Qo‘lyozma huquqida
UO‘K: 657.6-051:005.932:69**

Komilov Akramjon Xusanovich

**Qurilish korxonalarida ta’minot jarayoni logistika xarajatlari hisobi va
auditini takomillashtirish**

08.00.08 – «Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit»

**IQTISODIYOT FANLARI BO‘YICHA FALSAFA DOKTORI (PhD) ILMIY
DARAJASINI OLISH UCHUN YOZILGAN
DISSERTASIYA**

Ilmiy rahbar: M.Sh.Mamatkulov, i.f.d., dotsent.

Toshkent - 2024

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I BOB. QURILISH KORXONALARIDA LOGISTIKA XARAJATLARI HISOBI VA AUDITINING TASHKILIY-USLUBIY ASOSLARI	
1.1-§. Qurilish korxonalarini boshqarishda logistik tizimni yaratish va uning ahamiyati.....	12
1.2-§. Ta'minot jarayoni logistika xarajatlari hisobining tashkiliy-uslubiy jihatlari.....	30
1.3-§. Ta'minot jarayoni logistika xarajatlari auditini tashkil qilish asoslari.....	51
I bob bo'yicha xulosa.....	61
II BOB. QURILISH KORXONALARI TA'MINOT JARAYONI LOGISTIKA XARAJATLARI HISOBI AMALIYOTI	
2.1-§. Ta'minot jarayonida saqlash (ombor) xarajatlarini hisobga olish tartibi.....	63
2.2-§. Ta'minot jarayonlarida tranzaksion xarajatlar hisobi.....	91
2.3-§. Ta'minot jarayoni logistika xarajatlarini nazorat qilish va ularning buxgalteriya hisobini takomillashtirish.....	107
II bob bo'yicha xulosa.....	115
III BOB. QURILISH KORXONALARIDA TA'MINOT JARAYONI LOGISTIKA XARAJATLARI AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH	
3.1-§. Logistika xarajatlari auditini rejalashtirish.....	116
3.2-§. Ta'minot jarayoni logistika xarajatlari auditini o'tkazish tartibi va uning o'ziga xos xususiyatlari.....	121
3.3-§. Qurilish korxonalarida ta'minot jarayoni logistika xarajatlari auditini takomillashtirish.....	131
III bob bo'yicha xulosa.....	148
XULOSA VA TAKLIFLAR.....	150
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	156

KIRISH (Falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon miqyosida geosiyosiy dinamikaning o'zgarishiga qaramay, global qurilish kompaniyalari umumiy daromadlarida sezilarli o'sish kuzatilib kelinmoqda. Ayniqsa, aholining uy-joyga bo'lgan talabining o'sishi, sanoatning rivojlanishi ushbu tarmoqning yanada o'sishida muhim vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda. "2022-yilda qurilish kompaniyalarining jami daromadi 1,940 trillion AQSh dollarini tashkil etdi, bu 2021-yilga nisbatan 6,3 foizga ko'p. O'tgan yili global qurilish industriyasida tovar narxlari ko'tarilishi, ta'minot zanjiri uzilishlari va boshqa holatlar kuzatildi. Sanoat savdosi oshgan bo'lsa-da, 2023-yilda qurilishning sust o'sishi qayd etilishi kutilmoqda, bu asosan zaif iqtisodiy vaziyat va qurilish materiallari narxining oshishi va jiddiy ishchi kuchi tanqisligi bilan ifodalangan salbiy sharoitlar tufayli yuzaga kelishi mumkin. Biroq, iqtisodiy barqarorlik yaxshilanar ekan, infratuzilma, energetika va kommunal xizmatlar kabi ayrim sohalar qurilish mahsulotining umumiy o'sishida muhim rol o'ynashi mumkin"¹. Bu esa jahon miqyosida qurilish korxonalarida ta'minot jarayoni logistika xarajatlari hisobi va auditini takomillashtirishning dolzarbligini namoyon etadi.

Jahondagi globallashuv va xalqaro raqobat kuchayib borayotgan bir sharoitda qurilish korxonalarda buxgalteriya hisobi va auditini samarali tashkil etishga mo'llangan ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Qurilish korxonalari faoliyatining xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (MHXS) muvofiqligini ta'minlash, qurilish kompaniyalarida pul oqimlari to'g'risidagi hisobotlar, prognozlar va daromadlar to'g'risidagi hisobotlarni tez vaqt oralig'ida tayyorlanishini tashkil etish, qurilish korxonalarini xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tkazish, buxgalteriya hisobining eng zamonaviy dasturlaridan foydalanish, logistika xarajatlari ta'sir etuvchi omillarni o'rganish kabi masalalar bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

¹https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Construction_works

Yangi O‘zbekistonda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta’minlashda yetakchi tarmoqlar qatorida qurilish tarmog‘ini modernizatsiyalashga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu borada “qishloq joylarda yangi namunaviy loyihalar asosida 15 000 ta arzon uy-joy qurish, qishloq joylarda barpo etilayotgan namunaviy massivlarga ichimlik suvi (415,3 km), elektr (291,5 km), tabiiy gaz (316,9 km) tarmoqlari, ichki yo‘llar (291 km) va bozor infratuzilmasi ob’ektlari (134 ta) qurish, shaharlarda aholi hayoti sharoitlari va sifatini yaxshilashga yo‘naltirilgan namunaviy loyihalar bo‘yicha arzon va qulay ko‘p qavatli uylar qurish”² vazifalari belgilab berilgan. Shuningdek, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida “Oliy ta’lim muassasalarida arxitektura-qurilish sohasida olib borilayotgan ilmiy izlanishlarni amaliyot bilan uyg‘unlashtirish, qurilish sohasini texnik tartibga solish, aholi punktlarining shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqish tizimini tubdan takomillashtirish va shaharsozlik hujjatlari bilan ta’minlash dasturini ishlab chiqib, amalga oshirish, aholini joylashtirishning bosh sxemasini ishlab chiqish, renovatsiya va uy-joylar dasturlari asosida shaharlarda eskirgan uylar o‘rniga 19 million kvadrat metrdan ortiq zamonaviy uy-joylarni barpo etish, 275 mingdan ziyod oilaning yangi massivlarga ko‘chib o‘tishi uchun sharoit yaratish”³ vazifalari ham belgilangan. Ushbu vazifalar ijrosini ta’minlashning muhim qismi sifatida qurilish korxonalarda ta’minot jarayoni logistika xarajatlari hisobini to‘g‘ri xamda mukammal tashkil etish va uning auditini takomillashtirishga bo‘lgan zarurat mazkur sohani ilmiy, uslubiy va huquqiy asoslarini zamon talablariga mos ravishda rivojlantirishni taqozo qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”, 2020-yil 27-noyabrdagi PF-6119-son “O‘zbekiston Respublikasi qurilish tarmog‘ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning

² “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон, 8-илова, 2017 йил 7 февраль

³ “2022 - 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60, 2-илова, 2022 йил 28 январь.